

PROF. UNIV. DR. MIRCEA LĂZĂRESCU, ÎNCHINĂCIUNE POETULUI EUGEN DORCESCU LA 80 DE ANI (AUGUST, 2021)

Eugen DORCESCU 10 august 2021 In ANIVERSĂRI

PROF. UNIV. DR. MIRCEA LĂZĂRESCU

ÎNCHINĂCIUNE POETULUI EUGEN DORCESCU LA 80 DE ANI
(August 2021)

Răsfoind, de curând, cărțile mai vechi sau mai recente ale lui Eugen Dorcescu, mi-am adus aminte că, peste câteva luni, Poetul va fi sărbătorit, cu voia Atotputernicului, cum el însuși declară mereu, la împlinirea vârstei de 80 de ani. Prilej de nespusă bucurie pentru noi. Și de mândrie pentru Cetate. Dar și o invitație la a medita asupra condiției poeziei în această bravă lume nouă a telefoanelor inteligente. Căci, dacă omul s-a lamentat în marginea deșertăciunii vieții de pe vremea *Ecclesiastului* și a reflectat asupra fiicelor Mnemosinei încă din timpul însoritei Elade, după atâta amar de revoluții sociale și tehnologice, curajul de a te menține în universul poeziei poate părea aproape o provocare.

Eugen Dorcescu nu se plasează în lotul celor ce pariază preeminent pe harul și entuziasmul poetic al aproape oricui (subînțelese în formula „românul e născut poet”). El a parcurs o cale mai trudnică, precum a celor din poveste... porniți să caute apa vie pe varii tărâmurii. La 33 ani, susține un doctorat privitor la „Structura metaforei în poezia românească modernă” (publicat sub titlu *Metafora poetică*, Editura Cartea Românească, 1975). A fost apoi cercetător și editor. Volumele de poezie s-au așezat, unul după altul, într-un continuu crescendo, intercalate cu intimitatea lecturii, trăirii și transpunerii în versuri a unor texte biblice. Și astfel, se decantează capodoperele maturității târzii, din jurul și dincolo de vârsta de cincizeci de ani: *Exodul* (2001), *Omul de cenușă* (2002), *În Piața Centrală* (2007), *Drumul spre Tenerife* (2009), *Poemele Bătrânului* (2012), ediția ne-variantur *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* (2015) (608 p.). Vreme în care se cristalizează și marile sale meditații poematice asupra morții și absenței. Tot acum sunt abordate din nou poetica și stilistica, de data aceasta din perspectiva apropierei de transcendență (în *Poetica non-imanenței*, 2009). În 2020, publică două volume de Jurnal (*Îngerul Adâncului și Adam*) și, în Spania, la inițiativa Editurii Arscesis din Zaragoza, antologia, ediție critică, *Elegías Rumanas*. Astfel, Poetul Eugen Dorcescu se înfățișează, acum, în fața agorei cultural-spirituale, cu un profil statuar, străjuind un tărâm poetic fabulos, ritmat pitagoreic, în cadențe inconfundabile, trimitând spre arhetipuri tulburătoare... totul transfigurat fiind prin orizontul transcendenței.

Întreg acest tablou s-a elaborat de-a lungul anilor, în mijlocul unei vieți cotidiene pe care ultimele două volume de Jurnal o dezvăluie într-un stil prozastic, aproape de romanul autobiografic. Viața lui Eugen Dorcescu s-a derulat între parametrii lumii culturale a Timișoarei și României din această vreme, o bună bucată de timp ca redactor, responsabil și respectat, la importante Edituri. Un om ce a cultivat prietenia sinceră, familia, bunul simț civilizată. Viața de zi cu zi îl rănește însă continuu, dată fiind sensibilitatea sa crescută la

incorectitudine și duplicitate; precum și prin fragilitatea celor apropiați, afectați de boli, în cadrul unor cicluri ale existenței ce implică inevitabil suferința și moartea.

Poetul rezonează, cum e și firesc, la frumusețile lumii; dar nu e atras de spectaculozitatea priveliștilor. Sensibilitatea sa îl trimite însă mereu spre reflecția asupra condiției umane. În plină perioadă a marilor sale creații poetice, putem citi (în *Drumul spre Tenerife*):

„... mă uit în ochii/finței umane/citesc în/adâncimile lor/imensa disperare/a urii/citesc/imensa ură ce/stă la rădăcina/ iubirii/descifrez/imensa iubire/ ce justifică/sacrificiul de/sine/al propriului sine/al sinelui altora/descifrez/imensul sacrificiu/de a trăi în/zadar/într-o viață/zadarnică/într-o lume/ zadarnică/... am pus pe hârtie/aceste cuvinte/zadarnice într-un/moment de/zadarnic răgaz/pe zadarnicul meu/drum/spre...”

Tonalitatea, în care sunt scrise mare parte dintre poemele primei jumătăți a vieții, e cea a unei disperări îndârjite...; disperarea unui om lucid, ce se simte aruncat în zbciumul unei lumi imperfecte, ale cărei detalii aproape te sufocă. Atmosferă în care detașarea și meditația se impun. Fragmentul de mai sus e dintr-un poem ce comentează o călătorie, care, chiar dacă a fost reală, alunecă într-un registru simbolic. Punctul de plecare al drumului e însă Cetatea. Iar în aceasta... Piața Centrală... străjuită de un Bătrân ce meditează... Din universul imagistic, uneori sumbru al poetului, lipsesc însă ploile monotone și terenul mălos (care la Bacovia adăpostesc „locuințe lacustre ce se prăbușesc”)... iar singurătatea resimțită nu e flancată de repere mundane (ca la același poet: „Singur, singur, singur/Într-un han, departe/Doarme și hangiul/Străzile-s deșarte/... Vreme de beție/Și s-ascuți pustiul/Ce melancolie...”). La Eugen Dorcescu un orizont al transcendenței e totdeauna presimțit, tinzând spre sacralitate. Iar ascensiunea spre aceasta e cultivată constant. Ea se realizează cel puțin pe două căi. Una e familiarizarea cu textele *Bibliei*, dintre care pe unele le-a re trăit versificându-le (încă din 2003 a apărut culegerea *Biblice*, ce conține variante în versuri, publicate în anii 90, din *Psalmii*, *Ecclesiatul*, *Pildele*, *Rugăciunea regelui Manase*). Cea de a doua cale e cea interioară, printr-o augustiniană căutare în abisurile sufletului, unde se află „ceva mai adânc decât noi înșine”. De fapt, această căutare se regăsește în *Cartea Psalmilor*, dintre care poetul a transpus nu puțini (71) în versuri, pentru cititorii de limbă română. Dar a scris și *Psalmi* originali, unii formulând imagini și idei surprinzătoare, precum:

„Lăudat să fii, Doamne,/pentru lumină și soare,/lăudat pentru alba ninsoare,/lăudat pentru ploi, pentru grâne,/lăudat pentru luna și stelele ce/clipesc primăvara în Râu și-n fântâne./Lăudat pentru bucata de pâine/și pentru paharul de apă, dat mie azi/date ieri, date mâine./Lăudat că ești duh. Că-mi vorbești/fie-n vis, fie-n suferință, fie-n gând./Fiindcă ești./Lăudat pentru-nmiresmatele ierburi. Pentru/frunze și flori./Lăudat că-n final/mă omori...”

Dacă Cetatea... cu Piața sa Centrală și cu Bătrânul ce meditează... e un element până la un punct definitiv al universului de maturitate al poetului, ea nu e și cel preferat până în final. Structura peisajului lumii sale ideale se decantează, treptat, sub forma casei copilăriei... așezată la marginea unei păduri... a unei poieni... a unui râu... a unui munte... Toate acestea capătă, în poezia sa, încetul cu încetul, o încărcătură de topos mitic, arhetipal. Pe acest fundal, se degajă apoi figura tatălui... cea a mamei... Iar odată cu figura soției prea iubite – ce ocupă desigur locul central – această lume ideală e ferm delimitată. Ca un Eden terestru, vehiculat, desigur, de poezie. La fel cum, cu câteva litere, se pot scrie nenumărate biblioteci despre infinite lumi, cele câteva elemente ale universului poetului se reflectă și reverberează în cadențe și ritmuri inedite, structurând vaste simfonii poetice, de o neasemuită profunzime și frumusețe. Dar, de vreme ce magia lumii de vis a poeziei e calchiată după cea reală, registrul dramatic e și el inevitabil. Pentru că omul e, prin definiție, o ființă muritoare. Moartea tatălui... moartea mamei... moartea soției... stau la baza unor poeme meditativ-elegiace tulburătoare, intitulate: *Moartea tatălui* (2005), *Elegiile de la Bad Hofgastein* (2007), *Nirvana* (2014). Iar în spatele tuturor acestor situații, pe care moartea le introduce în magicul univers, se impune, ca mijlocitoare, „**absența**”. Care, devine o *majoră temă metafizică*. Absența e altceva decât nimicul sau haosul. Ea e ne-prezența a „ceva”; sau mai precis a „cuiva”... care a fost „cumva”... „cândva”... „undeva”... În *Elegiile de la Bad Hofgastein*, scrise după moartea mamei, tema e dezvoltată aproape metafizic, într-o poezie de început, în care citim:

„Absența e-o prezență negativă,/E-un gol, o așteptare, o latentă./E moarte și viață, deopotrivă – /Chiar Domnul, pentru simțuri, e-o absență./De neatins fiind, și

nevăzută,/Asociind realități contrare,/Absența naște jale și frustrare/ Și-un gând de neputință absolută./Ne-existând, nu poate să se-ascundă./Ne-existând, nu-și neagă evidența./Egale-i sunt teroarea și clemența.//Absența-i o prezență mult mai cruntă,/ Mai greu de îndurat decât prezența”.

Perspectiva diacronă asupra existenței conjugă, în cazul lui Eugen Dorcescu, dramatismul patosului cu migăloasa și răbdătoarea lucrare a unui muritor care, precum Iov, nu poate accepta că Prea-înalturile sunt vide. Astfel încât, treptat, liniștea și pacea se așază, în straturi suprapuse, dând rotunjime unei vieți împlinite.

Meditația operei sale poetice începe să se răspândească în lume, cu precădere prin intermediul limbii spaniole. Receptarea ei valorică e continuu reconfirmată. *Elegiile de la Carani* (2017) ne dezvăluie cum, poate printr-un misterios transfer, singurătatea poetului e temperată, și ea, de o regenerare a iubirii și a cuplului. Oamenii credinței, cei ce venerază Ființa supremă și i-au citit stihuirile din *Biblice* (ediția a II-a, revăzută și extinsă, 2021), îl înconjoară cu căldură. Astfel încât, odată ce și vârsta se rotunjește, toate par a intra în ordine.

Pentru noi, muritorii ce i-am fost și îi suntem contemporani, traiectoria poetică a lui Eugen Dorcescu nu e, deci, cea a unei simple izbucniri miraculoase. Ci a unei victorii obținute prin trudnică lucrare. Cum zicea Heraclit: „Căutătorii de aur sapă mult și găsesc puțin” (dar ceea ce găsesc e aur).

La sfârșitul acestui bilanț, ne-am mai putea reaminti și de spusa unui filosof ce a făcut multe valuri în secolul XX, Martin Heidegger: „Omul locuiește în poet”; sau: „În mod poetic locuiește omul pe pământ”. Vorbele gânditorului din Freiburg n-ar avea sens în vreuna din limbile abstracte, pe care le prefigura Leibnitz, pentru ale sale infinite lumi posibile. Dar pot fi comentate în rostirile noastre europene, în care „a locui” aproape se suprapune cu „a fi”. Și unde metaforele – studiate de poetul nostru în teza sa doctorală – abundă în viața cotidiană. Când Heidegger a lansat celebra sa sintagmă, el prefigura – într-o manieră cvasi-romantică – o interpretare tetrică a lumii oamenilor, formată din pământ, cer, muritori și zei. Pământul e cel pe care trăim și pe care-l cultivăm, îngrijindu-l (dar ne-jefuindu-l); clădindu-ne pe el, și din el, locuințele. Cerul e cel al anotimpurilor ce vin și pleacă, al răsăritului și apusului soarelui și lunii, cel pe care licăresc stelele. Cerul și pământul ne asigură ritmurile muncii și ale sărbătorilor. Muritorii suntem noi, oamenii, ce ne petrecem viața noastră obișnuită, cu aspirațiile, bucuriile și dramele fiecăruia, sub orizontul unei existențe-întru-moarte. Iar zeii sunt cei ce ne fac semne din înalturi, deschizându-ne orizontul transcendenței. Rostul locuirii omului în această lume a tetradei ar fi acela de a căuta și dezvolta câte ceva din misterele ființei... Fapt pe care doar limbajul poetic ni l-ar permite.

Eugen Dorcescu nu se înscrie foarte riguros între parametrii jalonați de Filosof. Dar sensul existenței pe care ni-l relevă menține formularea sa de bază: „(doar) poetic locuiește (cu adevărat) omul pe pământ”. Noi, acești oameni ce ne regăsim într-o lume marcată de *pathos* – de patimi și pătimire –, ne-am putea deci strădui, împreună și neignorând semnele prea-înaltului, să descifrăm, prin instanța poeziei, câte ceva din misterul trecerii noastre prin această lume.

Odată cu anii, cei ce am avut, și avem, șansa de a atinge frumoasa vârstă de azi a lui Eugen Dorcescu înțelegem că tăvălugul tehnologiei nu poate eradică tradiția culturii, a spiritului. Ea persistă, adânc înrădăcinată în solul mănos al culturii poetice.

Hrănită de ofrande, precum cele pe care exemplara viață a Poetului nostru ni le oferă.